

DE ADDER: EEN AANDACHTSSOORT VAN DE WARF

Jelle Hofstra

Van de drie in ons land voorkomende slangen is de Adder de enige gifslang. Deze bijzonderheid maakt dat de Werk- en studiegroep Amfibieën en Reptielen Friesland (WARF) de Adder uitkoos tot jubileumsoort. De giftigheid van de dieren moet noch overdreven, noch gebagatelliseerd worden. Zolang ze met rust gelaten worden valt er niets te vrezen. Wanneer een Adder zich echter bedreigd voelt, bijt hij, hetgeen tamelijk ernstige gevolgen kan hebben. De afgelopen jaren zijn er in Fryslân in ieder geval twee gevallen bekend, waarbij iemand een Adder vastpakte en daarom werd gebeten. In beide gevallen moest de betreffende persoon (beide keren een jong en gezond iemand) op de intensive care worden opgenomen.

DE 'NJIRRE'

De Adder, in het Fries 'Njirre' genaamd, is te herkennen aan de zigzagstreep die over de rug loopt. Bij vrouwtjes is die zigzag meestal bruinachtig, bij mannetjes zwart. Vrouwelijke dieren worden hooguit 70 cm, de mannetjes halen dit zelfs niet eens. Adders zijn ovovivipaar, wat wil zeggen dat ze eierlevendbarend zijn. Ze baren levende jongen die door een vlies omhuld zijn en in de maanden augustus en september geboren worden. Soms echter worden reeds in de vroege zomer jonge dieren gevonden. Onderzoekers raken er daarom steeds meer van overtuigd dat de Adder in staat is om bij een ongunstige (koude) nazomer de jongen in het lichaam te houden, om ze vervolgens het daaropvolgende voorjaar, onder gunstiger omstandigheden, te baren. De jonge diertjes zijn zo dik als een potlood en wegen ongeveer 5 gram; de gemiddelde lengte is 15 cm. De slangetjes zijn direct zelfstandig en hun beet is reeds giftig. In noordelijke streken paart de vrouwelijke Adder om het jaar omdat het dier tijdens de dracht niet eet. Pas na het werpen neemt ze weer voedsel tot zich. Omdat de tijd voor de winterslaap te kort is om nog extra reservevoedsel op te slaan, zou een jaarlijkse zwangerschap een te zware belasting voor het dier zijn.

KWETSBARE SOORT

De Adder is een kwetsbare soort en staat als zodanig op de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare reptielen en amfibieën in Nederland. Mogelijke oorzaken van de achteruitgang van de Adder zijn toenemende bebossing,

Mannetje van de Adder

foto: Jelle Hofstra

overbegrazing, heideontginning, versnippering van natuurgebieden, recreatiedruk, vervolging en verdroging. In Nederland is de Adder vooral bekend uit Zuidoost-Fryslân, Drenthe, Noord-Utrecht en Midden-Gelderland. Verder, maar dan meer verspreid, in het midden en oosten van Overijssel, het noordoosten van Gelderland, Noord-Brabant en Limburg.

MONITORING IN FRYSLÂN

RAVON (Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland) heeft voor reptielen een monitoringmethode ontwikkeld. Na een proefperiode is in 1994 officieel een reptielenmonitoringmeetnet van start gegaan, in samenwerking met het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) en het Informatie en

Kennis Centrum (IKC) van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Inmiddels doen hier zo'n 200 waarnemers, verspreid over Nederland, aan mee. Ook in Fryslân worden enkele tientallen monitoringroutes geteld, grotendeels door leden van de WARF, bijvoorbeeld in het Easterskar, de Delleboersterheide, het Diaconievane, de Duurswouderheide, het Fochteloërveen, de Lippenhuisterheide en de Schaopedobbe. De routes worden jaarlijks volgens een vaste methodiek geteld. Op die manier ontstaat er na verloop van jaren een indicatie over de ontwikkeling van de reptielenpopulaties, op regionale en landelijke schaal, hoewel het nog steeds erg moeilijk blijkt harde uitspraken te doen.